

Молдабек Қ., Айткулова Х.М.
п.ғ.д., профессор, 2 курс магистранты,
Silkway Халықаралық университеті Шымкент, Қазақстан

ЖОО СТУДЕНТТЕРДІҢ КӘСІБИ БАҒЫТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Болашақ мұғалімдердің кәсіби өздігінен білім алуға даярлығын қалыптастырудың нәтижесі олардың тұлғалық сапаларының жетілуімен сипатталады. Осыған байланысты біздің зерттеуімізде тұлға факторына, оның дамуына мән береміз.

Зерттеу барысында А.Б.Орловтың шетел психологтарының көзқарастарын, пікірлерін талдау нәтижесінде берген анықтамасын басшылыққа ала отырып, оның «тұлға» - үнемі өзгеріп жатқан қоршаған ортаға бейімделудің нәтижесінде анықталып, ортаның әсер ету жағдайына сай индивидтің мінез-құлығының қалыптасуы» деген көзқарасымен толықтай дерлік келісеміз. Зерттеушінің пікірінше, ЖОО студенттердің тұлғалығы — жаратылысынан әлеуметтік субъектінің және объектінің өзара іс-әрекетімен шартталатын, өмір сүру барысында пайда болатын мотивациялық-қажеттіліктер жүйесінен тұратын психологиялық құрылым деп қарастырған.

А.Н.Леонтьев тұлға дамуын зерттеп, іс-әрекет түсінігін енгізген, «тұлға» -психикалық үдерістердің емес, іс-әрекеттердің иерархиясының байланысы екендігін нақтылаған. Ғалым тұлғаның алғаш рет тарихқа қадам басқанда ғана, қоғамдық қатынастардың субъектісіне айналғанда ғана «тұлға» ретінде қалыптасатындығын айқындады.

Б.Г.Ананьевтің пікірінше, адамзаттық эволюция — қоғамдағы тұлға өмірі тарихи шарттарымен айқындалатын оның көптүрлі күйлері, қасиеттерінің біртұтас үдерісі.

Өйткені тұлға — даралықтың бағыттылығы болып саналатындықтан тұлғаның дамуы даралықтың дамуымен қатар жүреді.

Біз ғылыми зерттеу жұмысымызда болашақ мұғалімнің өздігінен білім

алу іс-әрекетін белгілі бір жағдайларда өтетін автономды үдеріс ретінде емес, сонымен қатар, оның кәсіби даярлық деңгейін арттырудың маңызды компоненті ретінде қарастырамыз.

Педагогикалық зерттеулерге жасалған талдаулар тұлғаның дамуы мен қалыптасуын түсіндіретін бірнеше шарттардың бар екендігін көрсетті. Мәселен, өздігінен білім алу әлеуметтік-философиялық мәселе ретінде тұлғаның өзекті болмыс моделі, оның өмір сүру әдісі тұрғысынан көрінеді.

Алайда, біз өздігінен білім алу дағдылары мен біліктерінің белгілі бір жиынтығын меңгеру проблемамыздың толық шешімі болып табылмайтындығын түсінеміз, өзін-өзі дамыту, өзін-өзі тану, өзін-өзі басқару үдерістерін белсендіретін психологиялық-педагогикалық шарттар өздігінен білім алуға дайындықты қалыптастыру үдерісін қамтамасыз етуі қажет.

Өздігінен білім алуға дайындықты қалыптастыру белгілі бір психологиялық-педагогикалық шарт жасауда және өздігінен білім алу іс-әрекетін дағды мен біліктілігін қалыптастыру бойынша жүйелі жұмысты ұйымдастыру әдістемесін әзірлеуді талап етеді.

Педагогикалық зерттеулерде шарт және педагогикалық шарттар туралы ой тұжырымдар түрліше берілген. Ғалым В.А.Беликов педагогикалық шарт -педагогикалық тапсырмаларды орындауға бағытталған материалды - кеңістіктік ортаның және объективті мүмкіндіктердің, тәсілдердің тұтастығы деп тұжырымдайды.

Көптеген ғалымдардың ғылыми еңбектерінде қажетті және жеткілікті шарттар кешенін анықтау мәселесі қарастырылады. Қажетті шарттарды айқындап белгілеуді зерттеушілер, әртүрлі кезеңдер, түрлі тұғырларға сәйкес мәселені шешудегі сабақтастық ұстанымы бойынша қамтамасыз ету жолдарын көрсетеді. Жеткілікті шарттар – бұл зерттеуші ғалымдардың кешенге енгізген, зерттеу проблемасын шешу, оның мүмкіндіктері мен тиімділігін кеңейтетін шарттар оның жаңашылдығын қамтамасыз етуші болып табылады.

Педагогикалық зерттеулерді мақсатына сәйкес теориялық талдау нәтижесіне жетуге статистикалық тұрғыда жағымды әсер етеді, яғни жеткілікті және қажетті шарттар болып табылатын деп тұжырымдаймыз.

Қазақ тілінің түсіндірмелі сөздігінде «шарт» ұғымына келесідей анықтама берген. «Шарт дегеніміз бұл тәуелді болатын жағдай; өмір сүру барысында іс-әрекеттің белгілі бір саласы бойынша қалыптасқан ережелер; бір іс-әрекеттің жүзеге асырылу жағдайы; маңызды мәліметтер мен талаптар», ал, Философиялық сөздікте: «Шарт – бір-бірінен ажырамайтын затардың, қоршаған құбылыстардың қатынасын байланыстырады: «қандай да бір затқа не болмаса басқа бір құбылысқа тәуелді болады (шартталады); объектілер жиынтығының негізгі компоненті (заттар жай-күйінің өзара әрекеттесуі), қажетті құбылыстың маңыздылығы», осы құбылыстың басты шарттарының жиынтығы және пайда болу, даму, өмір сүру ортасын құрайды.

Шарт ұғымы - психологияда зерттелуіне байланысты әдетте, психикалық даму контексі және тұлғаның психологиялық дамуын нақтылайтын, оны жылдамдатылған немесе тежелген, даму үдерісінің динамикасына, оның соңғы нәтижелер көрінісіне әсер ететін ішкі және сыртқы себептер жиынтығы бойынша анықталады.

Шарттар тұлғаның өзінің ішкі ресурстарын жұмылдыруға, өзіне тиімді тәсілдерді қарастыруға, өмірлік іс-әрекетте тұлғаның сәйкесінше қабылдау себептерінің бірі ретінде қарастырылған. Демек, білім берудің шарттары, білім беру үдерісіне білім алушылардың ішкі ағзалық дамуын, өмірлерін белсендірудің шарты болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Беркимбаев К.М., Нышанова С.Т., Мейрбекова Г. To the problem of training future ecologists in the conditions of globalization // Бюллетень лаборатории математического, естественнонаучного образования и

информатизации. Рецензируемый сборник научных трудов. - М., 2012. - Т. 2. -С. 196-197

2.Р.Т.Наралиева. Онлайн оқыту жүйесі - білім алушының өзін-өзі өсіру мен тұлға ретінде дамыту курсы. G-Global. 11 наурыз 2017.

<http://group-global.org/kk/node/61369>